

Elżbieta Zalesko

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczno-Informatyczny w Wilnie

e-mail: e.zalesko@uwb.edu.pl

**PRODUKTY REGIONALNE I TRADYCYJNE
JAKO INSTRUMENTY WSPIERANIA
ROZWOJU GOSPODARCZEGO REGIONU
(NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO)**

**REGIONAL AND TRADITIONAL PRODUCTS AS
INSTRUMENTS FOR SUPPORTING THE ECONOMIC
DEVELOPMENT OF THE REGION (ON THE EXAMPLE
OF THE PODLASKIE VOIVODESHIP)**

DOI: 10.15611/pn.2017.487.30

JEL Classification: O1, Q1

Streszczenie: W artykule podjęto problem względnie niskiego poziomu rozwoju gospodarczego województwa podlaskiego na tle Polski oraz Unii Europejskiej. Na jego obszarze od lat produkt krajowy brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca, mierzony paritetem siły nabywczej, nie przekracza 50% średniej unijnej. W opracowaniu przyjęto hipotezę, że produkty regionalne i tradycyjne są istotnymi czynnikami wspierającymi rozwój gospodarczy województwa podlaskiego. Specyficzne położenie, warunki naturalne oraz fakt, że województwo podlaskie to tygiel wielu kultur, religii, narodowości, sprawiają, że na tym terenie występuje potencjał do produkcji wyrobów regionalnych i tradycyjnych, co w warunkach rosnącego popytu na tego typu dobra stwarza nowe perspektywy wzrostu i rozwoju gospodarczego dla tego obszaru Polski.

Słowa kluczowe: wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, produkt regionalny, produkt tradycyjny, PKB *per capita*, województwo podlaskie.

Summary: The paper discusses the problem of a low level of economic development of the region of Podlasie. For years, GDP per capita, measured by purchasing power parities, does not exceed 50% of the EU average. The hypothesis is that regional and traditional products are an important factor supporting the economic development of the Podlaskie Voivodeship. The specific location, natural conditions and the fact that the Podlaskie Voivodeship is a melting pot of many cultures, religions and nationalities makes the region a potential for regional and traditional products. Under conditions of growing demand for this kind of goods, this creates new prospects for economic development of the Podlaskie Voivodship.

Keywords: economic growth, economic development of the region, regional product, traditional product, GDP *per capita*, Podlaskie Voivodeship.

1. Wstęp

W opracowaniu podjęto problem względnie niskiego poziomu rozwoju gospodarczego województwa podlaskiego na tle Polski oraz Unii Europejskiej. W tym regionie naszego kraju od lat produkt krajowy brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca, mierzony parytetem siły nabywczej, nie przekracza 50% średniej unijnej oraz jest wśród najniższych w kraju i w Unii Europejskiej. W pracy przyjęto hipotezę, że produkty regionalne i tradycyjne są istotnym czynnikiem wspierającym rozwój gospodarczy województwa podlaskiego.

Województwo podlaskie charakteryzuje się szczególnymi uwarunkowaniami rozwojowymi. Wśród nich można wymienić: położenie geograficzne, warunki naturalne, strukturę gospodarki, w tym duży udział rolnictwa, produkcję ekstensywną oraz wielokulturowość i wielonarodowość. Od wieków jego obszar zamieszkiwany był przez Polaków, Żydów, Białorusinów, Ukraińców, Litwinów, Rosjan i Tatarów, wyznawców judaizmu, prawosławia, katolików i muzułmanów. Do dziś pozostał mieszkanką różnych zwyczajów i religii, co ukształtowało bogatą tradycję kulinarną. Wszystko to sprawia, że ten region Polski posiada potencjał do produkcji wyrobów regionalnych i tradycyjnych.

Na współczesnym konkurencyjnym rynku obserwuje się wzrost zainteresowania konsumentów produktami wytwarzanymi tradycyjnymi metodami, ponieważ dostarczają one nabywcom unikalnych korzyści, np. walorów smakowych. W rezultacie są oni gotowi zapłacić za takie dobra wyższą cenę, a to generuje wzrost dochodów społeczności lokalnej, kształtuje postawy i zachowania mieszkańców i stwarza nowe perspektywy wzrostu i rozwoju gospodarczego województwa podlaskiego.

2. Rozwój gospodarczy regionu

Problematyka rozwoju regionalnego oraz jego determinantów jest od lat szeroko dyskutowana w literaturze polskiej¹. Rozwój regionalny rozumiany jest jako proces wzrostu potencjału gospodarczego regionów oraz trwałej poprawy ich konkurencyjności i poziomu życia mieszkańców. W efekcie przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego całego kraju [Kozak, Pyszkowski, Szewczyk (red.) 2001, s. 23; Chądzyński, Nowakowska, Przygodzki 2007, s. 43].

Dla regionu oznacza to nieodwracalne zmiany ilościowo-jakościowe zmierzające do osiągnięcia trwałego wzrostu potencjału społeczno-gospodarczego i kulturowego [Kudelko 2005, s. 57]. Zmiana ilościowa wyrażana jest poprzez wskaźniki wzrostu gospodarczego. Zmiany jakościowe natomiast to przekształcenia strukturalne zachodzące w gospodarce. Zatem rozwój gospodarczy jest pojęciem szerszym niż wzrost gospodarczy i polega na przypisaniu mu cech o charakterze jakościowym.

¹ Szerzej na ten temat piszą m.in. [Morawski 2001, s. 109-113; Grosse 2002, s. 25-46; Ponikowski 2008, s. 99-105; Proniewski 2015, s. 286-292].

Z tego też względu określa kompleksowe zmiany zachodzące w długim okresie w gospodarce regionu [Bąkiewicz, Czaplicka 2011, s. 77].

Mówiąc o gospodarce regionalnej, bierze się pod uwagę zdolność regionu, województwa, miasta, czyli obszaru o szczególnych cechach ekonomicznych, do rozwijania działalności gospodarczej, która przyczynia się do tworzenia warunków do długotrwałego rozwoju [Capello 2009].

Na rozwój regionalny składają się: wzrost gospodarczy i zatrudnienie, wzrost dobrobytu i jakości życia ludności; rozwój technologiczny i innowacje; restrukturyzacja działalności gospodarczej; rozwój usług i zasobów społecznych; wzrost mobilności zawodowej, społecznej i przestrzennej; rozwój infrastruktury instytucjonalnej [Klasik, Kuźnik 2001].

Do podstawowych wskaźników opisujących poziom wzrostu gospodarczego zalicza się wartość PKB na 1 mieszkańca. Jest to miernik osiągniętych wyników gospodarczych, a w celu porównań między regionami jest on liczony według parytetu siły nabywczej pieniądza w danym kraju. Analiza wartości PKB w ujęciu regionalnym (np. w województwach) dostarcza informacji na temat zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego i potencjału ekonomicznego regionów.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, w latach 2005-2015 poziom PKB *per capita* wg parytetu siły nabywczej w poszczególnych województwach wykazywał tendencję wzrostową. Występowało znaczne zróżnicowanie regionalne jego wartości. Najwyższym poziomem od początku analizowanego okresu charakteryzowało się województwo mazowieckie. W dalszej kolejności znalazły się województwa: śląskie, dolnośląskie oraz wielkopolskie. Najniższym poziomem tego wskaźnika (poniżej 9000 euro na osobę) charakteryzowały się województwa: lubelskie, podlaskie, opolskie i podkarpackie. W analizowanym okresie pogłębiała się dysproporcja między regionami o najwyższym i najniższym poziomie PKB na mieszkańca, bogaci stawali się jeszcze bogatsi, ponieważ dynamika zmian PKB w tych regionach znacznie przewyższała tempo przyrostu w innych województwach. W rezultacie w 2015 r. w najwyższej rozwiniętych województwach Polski poziom PKB było około dwukrotnie wyższy niż w 2005 r.

Z danych Eurostatu wynika, że w 2015 r. w 19 regionach Unii Europejskiej odnotowano PKB *per capita* na poziomie poniżej 50% średniej unijnej². Wśród nich znalazły się cztery polskie województwa: lubelskie (47%), podkarpackie (48%), warmińsko-mazurskie (49%) oraz podlaskie (49%). W województwie świętokrzyskim wskaźnik ten wyniósł dokładnie 50% średniej UE. Najwyższą wartość zanotowano w województwie mazowieckim, w którym PKB *per capita* wyniósł 109% średniej unijnej. Następne w kolejności były: dolnośląskie (76%), wielkopolskie (75%) oraz śląskie (71%)³.

² Analizie poddano jednostki statystyczne na poziomie NUTS 2, które w Polsce odpowiadają województwom.

³ Szerzej: http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_pap/173451/PKB-w-regionach--Eurostat-o-biednych-i-bogactwach (30.05.2017).

Tabela 1. PKB *per capita* wg parytetu siły nabywczej w regionach NUTS 2 w latach 2005-2015 (w euro)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dolnośląskie	12 200	13 500	15 100	15 700	15 900	17 900	19 400	20 200	20 100	20 900	22 100
Kujawsko-pomorskie	10 200	10 900	11 900	12 400	12 200	13 200	13 900	14 400	14 700	15 200	16 100
Lubelskie	8 300	8 700	9 700	10 300	10 100	11 000	11 800	12 500	12 700	13 000	13 600
Łódzkie	10 900	11 600	12 800	13 500	13 500	14 700	15 800	16 600	16 700	15 000	18 500
Małopolskie	10 500	11 300	12 300	13 000	13 000	13 900	15 100	15 700	15 900	16 600	17 800
Mazowieckie	18 200	19 400	21 400	22 100	22 900	25 300	27 000	28 400	28 800	29 900	31 600
Opolskie	9 800	10 300	11 600	12 500	12 300	13 100	13 900	14 400	14 400	15 100	16 000
Podkarpackie	8 500	9 000	9 800	10 400	10 300	11 100	11 900	12 400	12 700	13 200	14 000
Podlaskie	8 700	9 100	10 300	10 600	10 700	11 600	12 400	12 700	13 100	13 500	14 100
Pomorskie	11 700	12 400	13 600	13 800	14 300	15 300	16 400	17 400	17 300	17 800	19 000
Śląskie	12 700	13 300	14 600	15 500	15 700	17 000	18 300	18 900	18 700	19 400	20 600
Świętokrzyskie	9 100	9 800	11 000	11 900	11 600	12 300	13 000	13 300	13 100	13 600	14 300
Warmińsko-mazurskie	8 900	9 400	10 200	10 700	10 700	11 500	12 200	12 700	12 800	13 300	14 100
Wielkopolskie	12 700	13 300	14 600	15 300	15 800	16 700	17 900	18 800	19 200	20 000	21 500
Zachodniopomorskie	10 700	11 300	12 300	13 000	12 700	13 600	14 300	14 900	14 900	15 600	16 800

Źródło: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tgs00005&language=en> (30.04.2017).

Dane statystyczne potwierdzają, że województwo podlaskie należy do grupy najslabiej rozwiniętych regionów zarówno w Polsce, jak i w całej Unii Europejskiej. Rodzi to pytanie: jakie czynniki mogą przyspieszyć tempo rozwoju gospodarczego tego obszaru?

Współczesne teorie rozwoju regionalnego kładą nacisk na mobilizację wewnętrznego potencjału regionów o niskim poziomie rozwoju. W województwie podlaskim mogą to być szczególnie korzystne warunki do produkcji dóbr tradycyjnych i regionalnych.

3. Produkty regionalne i tradycyjne województwa podlaskiego

Produkty regionalne i tradycyjne wytwarzane lokalnie są ściśle związane z terytorium i jego dziedzictwem przyrodniczym, kulturowym, religijnym i umiejętnościami ludzi tam mieszkających. Lokalne przetwórstwo jest bardzo ważnym elementem

zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich oraz rozwoju gospodarczego regionu.

W Polsce zgodnie z art. 3 pkt 60 Ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia żywność tradycyjna definiowana jest jako: produkty rolne i środki spożywcze:

- których nazwy są zarejestrowane zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami (Dz.Urz. UE L 93 z 31.03.2006, s. 1) lub rozporządzeniem (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 93 z 31.03.2006);
- lub w stosunku do których wnioski o rejestrację zostały wysłane do Komisji Europejskiej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (Dz.U. z 2005 r., nr 10, poz. 68);
- lub umieszczone na liście produktów tradycyjnych prowadzonej przez ministra właściwego do spraw rynków rolnych.

Podmiotem odpowiedzialnym za tworzenie krajowej Listy Produktów Tradycyjnych jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) [Ustawa z dnia 17 grudnia 2004]. Na liście mogą znaleźć się produkty, których jakość lub wyjątkowe cechy i właściwości są efektem stosowania tradycyjnych metod produkcji, stanowiących część dziedzictwa kulturowego regionu, w którym są wytwarzane, oraz będące elementem tożsamości wspólnoty lokalnej. Metody produkcji są uważane za tradycyjne, jeśli są stosowane minimum 25 lat⁴.

Ranking województw pod względem ilości produktów na liście MRiRW zamieszczono na rys. 1. Podlaskie wraz z lubuskim zajęło 11 pozycję wśród wszystkich województw z liczbą 64 produktów. W czołówce rankingu znalazły się podkarpackie, małopolskie, lubelskie oraz pomorskie, a w końcówce – warmińsko-mazurskie, w którym zarejestrowano jedynie 29 produktów. W sumie w skali kraju na dzień 1.06.2017 r. na Liście Produktów Tradycyjnych umieszczono 1698 wyrobów, a ostatnia aktualizacja miała miejsce 29.05.2017 r.

Drugą instytucją uprawnioną do rejestrowania produktów regionalnych jest Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, który prowadzi Bazę Produktów Lokalnych z Podlaskiego. W bazie na dzień 1.06.2017 r. znajdowało się 179 artykułów. Część z nich zarejestrowano w Ministerstwie Wsi i Rozwoju Rolnictwa, kilku producentów uzyskało unijne certyfikaty: Chroniona nazwa pochodzenia, Chronione oznaczenie geograficzne i Gwarantowana tradycyjna specjalność⁵.

W obu spisach produkty sklasyfikowano w kilku grupach. W kategorii „Gotowe dania i potrawy” na liście MRiRW umieszczono dotychczas: bliny po litewsku,

⁴ Szerzej: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Przepisy-polskie-Produkty-regionalne-i-tradycyjne> (1.06.2017).

⁵ Szerzej: <http://produkty.wrotapodlasia.pl/index.php/aktualnosci/118-nowe-pozycje-w-bazie-produktow-lokalnych-z-podlaskiego> (1.06.2017).

kartacze sejneńskie/cepeliny, chołodziec, soczewiaki sejneńskie, kolduny litewskie, kartacze, kışkę ziemniaczaną, babkę ziemniaczaną, pieriekaczewnik, pierogi węgierskie oraz kociołek cygański. W tej samej kategorii w Bazie Produktów Lokalnych z Podlaskiego znalazło się: 4 producentów babki ziemniaczanej, po 1 – wytwórca blinów litewskich i gęsi po staropolsku, 2 producentów chłodzka litewskiego i 7 producentów kartaczy.

Rys. 1. Produkty tradycyjne według województw

Źródło: <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych> (1.06.2017).

W kategorii „Miody” z województwa podlaskiego na listę ministerialną wpisało: miód wielokwiat z Sejneńszczyzny, lipiec białowieski oraz miód augustowski. W Bazie Produktów Lokalnych Urzędu Marszałkowskiego umieszczono: miód Lipiec Białowieski, miód nektarowy wielokwiatowy, trzy miody wielokwiatowe z Sejneńszczyzny oraz miód wrzosowy i inne produkty pszczelarskie z pasieki z Puńska.

Dosyć zróżnicowaną ofertę prezentują producenci w kategorii „Oleje i tłuszcze”. W MRiRW zarejestrowano masło tradycyjne z Filipowa oraz masło swojskie z gminy Dąbrowa Białostocka. W Bazie Produktów Lokalnych obok masła z Filipowa znalazły się dwa oleje lniane, olej z konopi, olej rydzowy, oleje: rzepakowy, z konopi i z nasion słonecznika.

Województwo podlaskie od lat jest potentatem w hodowli bydła mlecznego oraz w przetwórstwie mleka. Na jego obszarze funkcjonują największe polskie mleczar-

nie, ale rozwijana jest również produkcja o charakterze tradycyjnym, lokalnym. Do produktów tradycyjnych zaliczają się: twaróg hajnowski, ser typu szwajcarskiego z Wiżajn, ser suszony podlaski, ser narwiański, sery białe deserowe litewskie, ser podpuszczkowy dojrzewający Wiżajny, ser podlaski i ser gouda produkowane w Filipowie, ser koryciński „Swojski” oraz klinek dąbrowski.

W Bazie Produktu Lokalnego w tej kategorii znalazły się: ser carski z Hajnówki, ser koryciński „Swojski”, ser nadbużański dojrzewający, ser narwiański, Ssr podpuszczkowy dojrzewający Wiżajny, ser suszony podlaski, twaróg hajnowski, twarózek nadbużański cebulowo-czosnkowy.

Województwo podlaskie na Liście Produktów Tradycyjnych w kategorii „Owoce i warzywa” jest reprezentowane przez następujące produkty: nadbużańska kawa żołądźówka, kruszewska kapusta kiszona, ogórki kwaszone „Narwiańskie”, Kruszewski Ogórek Herbowy, kapusta z beczki kiszona w główce. W Bazie Produktu Lokalnego znalazło się trzech producentów warzyw ekologicznych, po dwóch producentów aronii, ziemniaków ekologicznych oraz gospodarstwa prowadzące uprawę bzu czarnego, grochu cukrowego, jabłek różnych odmian, malin, wiesiołka, pomidorów, róży pomarszczonej, trzech producentów ogórków kiszonych, w tym Kruszewskiego Ogórka Herbowego, kruszewskiej kapusty kiszonej oraz konfitury z owocu dzikiej róży i pikli z ogórków.

Nieliczna reprezentacja produktów tradycyjnych z Podlasia znalazła się w kategorii „Napoje”. Są to: samogonka zbożowa, miód kwarciany (dębniak), śliwowica (mirabelka), nalewka żenicha. Wśród produktów lokalnych znajdują się: jaskoła – napój brzożowy, miód pitny podlaski, nektar aroniowy i sok aroniowy znad Biebrzy oraz sok jabłkowy (z dodatkiem owoców i warzyw).

„Wyroby piekarnicze i cukiernicze” reprezentujące województwo podlaskie na liście MRiRW to: mrowisko, chleb domowy na kalmusie z Puńska, sękacz sejneński/bankuchen, chleb pytlowy wolski na zakwasie, chleb żytni wolski, chleb staropolski, pieczywo obrzędowe weselne „korowaj lipski” i gąski weselne, korowaj, makowiec z Ejszeryszek, chleb na zakwasie z Sadka, sękacz z Suchowoli, hajnowski marcinek oraz augustowska jagodzianka. W Bazie Produktu Lokalnego znaleźli się czterej producenci tradycyjnego sękacza oraz augustowska jagodzianka, augustowskie rogałe od Małgosi, chleby: hetmański, myśliwski, na tataraku, motules, razowy, na zakwasie i żytni staropolski, ciasto Hajnowski Marcinek, oładzie, rogaliczki Dzukeliai, ciasto Stuliściec, rogaliki Kurki i tort Napoleon. Jedynym wyrobem niepiekarniczym są lody tradycyjne produkowane w miejscowości Mielnik w powiecie siemiatyckim⁶.

⁶ „Inne produkty” reprezentowane są przez wyroby tradycyjne zarejestrowane pod nazwami: nadbużańskie grzyby marynowane, nadbużańskie grzyby suszone, a także pisanka z Lipska oraz produkty lokalne: zioła ekologiczne, zboża i strączkowe, zboża, orkisz, nadbużańskie grzyby suszone, nadbużańskie grzyby marynowane, nadbużańska kawa żołądźowa, kawa żołądźówka, mieszkanki ziołowe (napary) produkowane przez firmy „Dary Natury” i „Runo”, mąka żołądźowa, pszenna i żytnia, gryka oraz jaja ekologiczne i od kur zielononózek.

Producenci z Podlasia coraz chętniej wykorzystują możliwości, jakie dają regulacje unijne i krajowe w zakresie rejestrowania produktów tradycyjnych i regionalnych i ubiegają się o specjalne certyfikaty potwierdzające unikalność ich produktów. W efekcie z roku na rok powiększa się lista takich wyrobów i ich producentów.

4. Produkty tradycyjne i regionalne a rozwój gospodarczy regionu

Produkcja lokalna, regionalna, tradycyjna poprzez swoją specyfikę łączy w sobie w sposób praktyczny działalność czysto ekonomiczną ze zwyczajami i kulturą. Pragnieniu kultywowania tradycji i zwyczajów towarzyszy chęć osiągnięcia zysku.

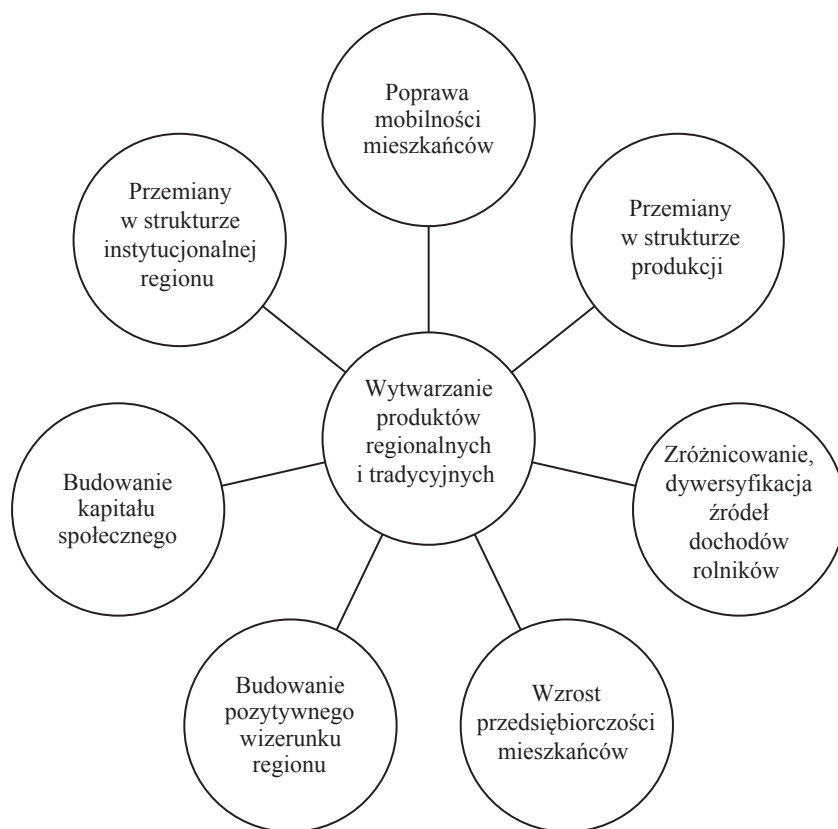
Od strony teoretycznej zależnościami o takim charakterze ekonomiczni zaczęli zajmować się w ramach nurtu zwanego instytucjonalizmem. Uważali oni, że „proces ekonomiczny jest częścią życia społeczno-kulturowego i kształtuje się (...) w długim procesie historycznym. Zwracali uwagę na to, że konkretne zachowania ekonomiczne jednostek są osadzone społecznie i kulturowo. Działania formalne i reguły prawne życia gospodarczego są zawsze zakotwiczone w otoczeniu społeczno-kulturalnym” [Grosse 2002, s. 40]. Obyczaje i wspólne wartości formują kształt organizacji ekonomicznych. Czynniki społeczne i kulturowe mogą zatem w istotny sposób wpływać na działania ludzkie i stymulować lub ograniczać rozwój gospodarczy [Morawski 2001, s. 67-68].

Potwierdza się to w przypadku społeczności lokalnej zajmującej się produkcją wyrobów tradycyjnych i regionalnych, która aktywnie zaangażowała się w działalność produkcyjną, ale także społeczną, edukacyjną, kulturalną. Powoływane były do życia organizacje zrzeszające producentów tego typu dóbr⁷.

Określając swoją misję, zwracając przede wszystkim uwagę na chęć kultywowania lokalnej tradycji oraz podejmując działania mające na celu wspieranie lokalnych producentów stosujących tradycyjne metody wytwarzania, poszanowanie zasad uczciwej konkurencji, budowanie marki produktu i wspólną promocję swoich produktów. Inicjowane są przedsięwzięcia służące z jednej strony rozwojowi regionalnego i krajowego rynku produktów tradycyjnych, a z drugiej wyrobieniu w społeczeństwie nawyku kupowania tego typu wyrobów. Nierzadko podejmowane są działania szkoleniowe, edukacyjne i promocyjne – konferencje, warsztaty, seminaria, szkolenia, targi, konkursy, przeglądy i prezentacje oraz prowadzona jest działalność wydawnicza. Kształtowane są postawy obywatelskie⁸.

⁷ Są to m.in.: Stowarzyszenie „Narwiańskie Przysmaki”, Zrzeszenie Producentów Sera Korycińskiego, Stowarzyszenie „Macierzanka”, Stowarzyszenie „Kruszewskie Warzywa Herbowe”, Podlaskie Stowarzyszenie Producentów Wędlin Wędzonych Metodą Tradycyjną „Podlaskie Smaki”, Stowarzyszenia „Kraina Puszczańskich Tradycji”.

⁸ Szerzej: <https://mojepanstwo.pl/podlaskie-stowarzyszenie-producentow-wedlin-wedzonych-metoda-tradycyjna-podlaskie-smaki>; http://www.wrotapodlasia.pl/pl/rolnictwo_i_srodowisko/rolnictwo/na-podaskim-stole/stowarzyszenie.html; http://serywizajny.org.pl/?page_id=2 (20.05.2017).

Rys. 2. Korzyści dla regionu wynikające z wytwarzania produktów regionalnych i tradycyjnych

Źródło: opracowanie własne.

Dużą aktywnością wyróżnia się Stowarzyszenie „Macierzanka” – producenci sera podpuszczkowego Wiżajny i Rutka Tartak, które obok działań związanych z podnoszeniem wiedzy w zakresie produkcji sera, skierowanych do swoich członków, realizowało szereg projektów adresowanych do wybranych grup mieszkańców swojej małej ojczyzny, m.in. kobiet, dzieci i młodzieży, pracowników jednostki Państwowej Straży Pożarnej, a nawet pochodzących z obszaru całego województwa podlaskiego (np. wioska tematyczna „Biegun zimna i sera”)⁹.

Lokalne społeczności w województwie podlaskim dostrzegają w wytwarzaniu produktów tradycyjnych i regionalnych szansę na zmianę profilu prowadzonej działalności i pozyskania alternatywnych źródeł dochodów. Jednak zmiany zachodzące w regionie dzięki kultywowaniu regionalnej produkcji mają znacznie większe znaczenie. Jak przedstawiono na rys. 2 wytwarzanie takich samych produktów

⁹ Szerzej: http://serywizajny.org.pl/?page_id=29 (20.05.2017).

staje się płaszczyzną wspólnych działań promocyjnych, jednoczy mieszkańców w realizacji wspólnych celów – budowaniu marki produktu oraz marki regionu, w jego promocji, dbałości o jakość produkcji. Pozwala to budować kapitał społeczny regionu, propagować przedsiębiorczość mieszkańców, którzy z rolników stają się przedsiębiorcami. Produkcja odbywa się w „warunkach domowych” lub jest przenoszona do małych i średnich firm rodzinnych. W ten sposób zaczęły działać w Podlaskiem „nieprzemysłowe” masarnie, mleczarnie, serowarnie, olejarnie, piekarnie, przetwórnice owoców i warzyw, tłocznie soków, zajmujące się wytwarzaniem produktów tradycyjnych i regionalnych. Uruchamia się ciąg pozytywnych zmian ilościowych i jakościowych, które mogą być utożsamiane ze zjawiskiem wzrostu i rozwoju gospodarczego. Wśród zmian ilościowych obserwuje się: przekształcenia w strukturze produkcji, wzrost dochodów, wzrost udziału działalności o charakterze usługowym¹⁰. Natomiast przemiany w strukturze instytucjonalnej, jak wzrost znaczenia istniejących i powstawanie nowych instytucji o charakterze formalnym i nieformalnym (organizacje, stowarzyszenia, normy zachowań), są przejawem zmian jakościowych zachodzących w regionie.

5. Zakończenie

Województwo podlaskie od lat znajduje się wśród najbiedniejszych regionów Polski i Unii Europejskiej. Mimo że w Polsce regiony rozwijają się szybciej niż przeciętny region europejski, to dysproporcje pomiędzy najsilniejszymi i najsłabszymi wewnątrz kraju stale się pogłębiają.

Wydaje się, że potencjał w zakresie produkcji wyrobów regionalnych i tradycyjnych stanowić może podstawę do rozwijania działalności gospodarczej wśród mieszkańców i być impulsem do rozwoju gospodarczego regionu.

W gminach, gdzie mieszkańcy pielęgnują od dawna lub stopniowo przywracają do życia miejscową tradycję kulinarną – wytwarzają produkty regionalne i tradycyjne, zachodzą korzystne zmiany ilościowe (wzrost dochodu, zatrudnienia, mobilności mieszkańców, a w efekcie również dobrobytu) oraz jakościowe – przemiany strukturalne, przejawiające się w kształtowaniu innej struktury produkcji materialnej i usług (wzrasta udział produkcji nieprzetworzonej lub nisko przetworzonej, rolnicy obok działalności produkcyjnej zaczynają rozszerzać swoje możliwości zarobkowania o działalność o charakterze usługowym) czy struktury zasobów społecznych. Dodatkowo następuje rozwój infrastruktury instytucjonalnej, zarówno w kwestii instytucji formalnych – powstają nowe formy organizacyjne, takie jak stowarzyszenia i zrzeszenia producentów, jak i nieformalnych – podtrzymuje się lub wraca do lokalnych zwyczajów, tradycji, uczy i zaszczepia je wśród młodszej części społeczności, wzmacnia poczucie tożsamości regionalnej i chroni dziedzic-

¹⁰ Są to m.in.: agroturystyka, noclegi, wyżywienie, lokalne bary, zajazdy, jadłodajnie, gospody, wioski tematyczne.

two kultury. Wszystko to buduje kapitał społeczny regionu. Lokalne stowarzyszenia producentów podejmują inicjatywy skierowane do mieszkańców. Organizowanie festynów, pikników czy innych przedsięwzięć przyczynia się do budowania pozytywnego wizerunku regionu, zwiększenia świadomości mieszkańców na temat roli produkcji tradycyjnej i tworzy popyt.

W regionie odbywa się co roku wiele imprez, których tematem przewodnim są produkty regionalne i tradycyjne¹¹. Przyciągają one nie tylko mieszkańców, ale także gości z całego województwa, kraju i zagranicy i są okazją do spróbowania lokalnych, tradycyjnych smaków, natomiast dla producentów do promocji i sprzedaży swoich produktów w szerszej skali. Na przykład podczas Podlaskiego Święta Chleba organizowanego przez Muzeum Wsi im. K. Kluka w Ciechanowcu ponad 20 tysięcy turystów ma możliwość poznania i spróbowania lokalnych wyrobów.

Literatura

- Bąkiewicz A., Czaplicka K., 2011, *Wzrost i rozwój gospodarczy w krajach rozwijających się*, [w:] Piasecki R. (red.), *Ekonomia rozwoju*, PWE, Warszawa.
- Bocian A.F. (red.), 2008, *Rozwój regionalny a rozwój zrównoważony*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Capello R., 2009, *Regional growth and local development theories: Conceptual evolution over fifty years of regional science*, *Géographie, économie, société*, no. 1 (vol. 11).
- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., 2007, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa.
- Ciborowski R.W., Dziemianowicz R.I., Kargol-Wasiluk A., Zalesko M. (red.), 2015, *Liberalizm czy interwencjonizm? Kształtowanie się ładu społeczno-gospodarczego w Europie w latach 1989-2014*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Grosse T.G., 2002, *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 1(8).
- Klasik A., Kuźnik F., 2001, *Konkurencyjny rozwój regionu w Europie*, [w:] Szymła Z. (red.), *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków.
- Kozak M., Pyszkowski A., Szweczyk R. (red.), 2001, *Słownik rozwoju regionalnego*, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Kudelko J., 2005, *Rozwój regionalny a konkurencyjność regionów*, [w:] Ziolo Z. (red.), *Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków – Rzeszów.
- Morawski W., 2001, *Socjologia ekonomiczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

¹¹ Są to m.in. Ogólnopolski Dzień Ogórka w Kruszewie – w 2016 r. odbyła się już jego XVII edycja, Święto Sera w Korycinie i w Wiżajnach, Mistrzostwa Świata w Pieczeniu Kiszki i Babki Ziemniaczanej oraz Festiwal Pierogów w Supraślu, Biesiada Miodowa w Tykocinie i Kurowie, Podlaskie Święto Chleba w Ciechanowcu. Gospodarstwo Agroturystyczne „Tatarska Jurta” w Kruszynianach daje możliwość poznania tatarskich zwyczajów oraz dań, w tym takich specjalów jak: posiadający unijny certyfikat Gwarantowana Tradycyjna Specjalność pieriekaczewnik, listkowiec oraz kołduny tatarskie, <http://www.kruszyniany.pl/kuchnia.html>; <http://www.muzeumrolnictwa.pl/wystawy-i-wydarzenia/podlaskie-swieto-chleba> (20.04.2017).

- Piasecki R. (red.), 2011, *Ekonomia rozwoju*, PWE, Warszawa.
- Ponikowski H., 2008, *O trzech zasadach zrównoważonego rozwoju terytorialnego*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Rozwój regionalny a rozwój zrównoważony*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Proniewski M., 2015, *Paradygmaty rozwoju regionalnego (przegląd teorii)*, [w:] Ciborowski R.W., Dziemianowicz R.I., Kargol-Wasiluk A., Zalesko M. (red.), *Liberalizm czy interwencjonizm? Kształtowanie się ładu społeczno-gospodarczego w Europie w latach 1989-2014*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Rozporządzenie (WE) nr 509/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie produktów rolnych i środków spożywczych będących gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami, Dz.Urz. UE L 93 z 31.03.2006.
- Rozporządzenie (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych, Dz.Urz. UE L 93 z 31.03.2006.
- Szymła Z. (red.), 2001, *Konkurencyjność miast i regionów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków.
- Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych, Dz.U. nr 10, poz. 68.
- Zioło Z. (red.), 2005, *Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów*, Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków – Rzeszów.